

Soạn bài: Từ ngôn ngữ chung đến lời nói cá nhân

Hướng dẫn Soạn bài: Từ ngôn ngữ chung đến lời nói cá nhân

I. Ngôn ngữ - tài sản chung của xã hội

Câu 1: Những yếu tố chung trong ngôn ngữ của cộng đồng:

- Các âm thanh và các thanh (nguyên âm, phụ âm, thanh điệu...)
- Các tiếng (âm tiết) là sự kết hợp của các âm và thanh.
- Các từ (từ đơn, từ ghép)
- Các ngữ cố định (thành ngữ, quán ngữ...)

Câu 2: Các quy tắc và phương thức chung:

- Quy tắc chung: Quy tắc cấu tạo từ, ngữ (cụm từ, câu, đoạn...)
- Phương thức chuyển nghĩa từ (nghĩa gốc sang nghĩa phát sinh)

II. Lời nói – sản phẩm riêng của cá nhân

- *Cái riêng trong lời nói cá nhân biểu hiện qua:*

- Giọng nói cá nhân
 - Vốn từ ngữ cá nhân
 - Việc sử dụng các từ ngữ quen thuộc một cách sáng tạo
 - Việc cấu tạo ra từ mới
 - Việc vận dụng linh hoạt, sáng tạo quy tắc chung, phương thức chung.
- *Biểu hiện rõ nhất của nét riêng trong lời nói cá nhân là phong cách ngôn ngữ cá nhân.*

III. Luyện tập

Câu 1:

*Bác Dương thôi đã thôi rồi,
Nước mây man mác ngậm ngùi lòng ta.*

(Nguyễn Khuyến – Khóc Dương Khuê)

--> Từ "thôi" vốn có nghĩa chung là chấm dứt, kết thúc một hoạt động nào đó nhưng trong bài thơ này, Nguyễn Khuyến đã sáng tạo, "thôi" có nghĩa: sự mất mát, sự đau đớn. "Thôi" là hư từ được Nguyễn Khuyến dùng trong câu thơ để diễn tả nỗi đau của mình khi nghe tin bạn mất, đồng thời cũng là cách nói giảm để giảm bớt nỗi mất mát quá lớn không gì bù đắp nổi.

Câu 2:

*Xiên ngang mặt đất, rêu từng đám,
Đâm toạc chân mây đá mấy hòn.*

Hai câu thơ của Hồ Xuân Hương được sắp xếp theo lối đối lập: *xiên ngang* – *đâm toạc*; *mặt đất* – *chân mây*; *rêu từng đám* – *đá mấy hòn*, kết hợp với hình thức đạo ngữ.

- Thiên nhiên trong hai câu thơ như cũng mang theo nỗi niềm phẫn uất của con người. Rêu là một sinh vật nhỏ bé nhưng cũng không chịu khuất phục; nó phải xiên ngang mặt đất. Đá vốn rắn chắc nhưng giờ cũng nhợt hơn để đâm toạc chân mây.

- Nhà thơ sử dụng biện pháp đảo ngữ để làm nội tâm trạng phẫn uất của thiên nhiên mà cũng là sự phẫn uất của nhà thơ. Các động từ mạnh như *xiên*, *đâm* kết hợp với các bổ ngữ như *ngang*, *toạc* thể hiện sự bướng bỉnh, ngang ngạnh của thi sĩ.

Chính biện pháp đối lập và đảo ngữ, cách dùng các từ ngữ tạo hình đó đã tạo nên ấn tượng mạnh mẽ, làm nên cá tính sáng tạo của Hồ Xuân Hương. Đó cũng là cách miêu tả sáng tạo về thiên nhiên trong thơ Hồ Xuân Hương: bao giờ cũng chuyển động, căng đầy sức sống ngay cả trong những tình huống bi thảm nhất.

Câu 3: Quan hệ giữa ngôn ngữ chung và lời nói cá nhân là quan hệ giữa cái chung và cái riêng. Trong hiện thực, có rất nhiều hiện tượng cũng có mối quan hệ như vậy:

- Ví dụ: một chiếc ti vi Samsung là sự hiện thực hóa của loại máy thu hình. Nó mang đầy đủ đặc điểm chung của loại máy này (có bóng hình, có loa, ... song nó cũng mang đặc điểm riêng của thương hiệu).

- Có thể nêu ví dụ khác về mối quan hệ giữa giống loài và từng cá thể, chẳng hạn giữa chim bồ câu với loài chim, giữa một con cá cụ thể với một loài cá.